

Finski čebelarji na obisku na Čebelarški zvezi Slovenije na Brdu pri Lukovici.

Vodja finskih čebelarjev g. Juhani Lünder izroča v zahvalo darilo g. Francu Gosarju. (Foto: F. Šivic)

Medovite rastline

Javorji – Ostrolistni javor

Robert Brus, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire

Ostrolistni javor (*Acer platanoides* L.)

Poleg gorskega javorja je naša največja vrsta javorja ostrolistni javor, saj zlahka zraste do 35 m visoko. Skorja na deblu je sivorjava, sprva gladka, pozneje pa drobno in precej plitvo mrežasto razpokana. Velja opozoriti, da se lubje z nje ne lušči tako kot pri gorskem javorju in po tej podrobnosti odrasla drevesa obeh vrst zlahka razlikujemo med seboj. Pogankji so rdečkasti in goli, brsti ovalni, topo zašiljeni, voskasto poprhnjeni in krajši kot pri gorskem javorju. Listi so dlanasto krpati, dolgi 5–16 cm in široki 8–25 cm, pecelj je navadno rdečkast. Vsaka od 5 krp se konča z nekaj ostrimi stranskimi konicami (ime!), zarezje med krpami pa so zaobljene. Iz odtrganega listnega peclja ali listnih žil priteče bel mlečni sok (tudi ime mlečni javor!). Listi se jeseni obarvajo rumeno, oranžno ali rdeče.

Ostrolistni javor je enodomna ali poligamna in žukocvetna vrsta, cveti od aprila do junija, in sicer neposredno pred olistanjem. Cvetenje je zgodnejše kot pri gorskem javorju. Posamezni cvetovi so rumenkasti ali zelenkasti, široki 10–12 mm, 5-števni, lahko so hermafroditni (dvospolni), moški (kadar imajo reducirane pestič) ali ženski (kadar imajo reducirane prašnike). Cvetovi so združeni v pokončne, 4–8 cm dolge česulje. Tipi cvetov so si na prvi pogled precej podobni, njihovo pojavljanje na drevesu pa je lahko zelo različno. Včasih že v isti česulji najdemo cvetove vseh treh tipov, lahko pa tudi cvetove enega samega tipa. Plodovi, tako imenovane

samare, dozorijo septembra in so goli, 3–5 cm dolgi, kri-lata delna plodiča pa oklepata topi kot.

Po ekoloških lastnostih je ostrolistni javor na splošno skromnejši od gorskega. Najraje raste na rahlih, svežih in bogatih tleh, prenese pa tudi sušnejša, vlažnejša in revnejša rastišča. Rad ima zmerno svežo apnenčasto ilovico. Je polsencozdržna vrsta in potrebuje manj svetlobe kot gorski javor, hkrati pa bolje prenaša vročino in sušo. Odporen je proti onesnaženemu zraku in močnemu vetru, precej dobro prenaša tudi nizko temperaturo in pozebo.

Avtohtono je razširjen v Južni, Srednji in v delu Severne Evrope, v Zahodni Evropi je redkejši. Raste tudi v Mali Aziji in na Kavkazu, od koder se njegov areal nadaljuje daleč v osrednjo Azijo. Ostrolistni javor je avtohton tudi po vsej Sloveniji, vendar nikjer ne gradi čistih sestojev in njegov delež v gozdu je povsod majhen. Največkrat raste posamično kot primes v listnatih, največkrat gradnovo-gabrovih gozdovih na gričevju ali v bukovih gozdovih v spodnjem delu gorskega pasu, redko ga najdemo više od 800 m n. v. Včasih raste v združbi plemenitih listavcev. V gozdu je dragocen, ker zaradi majhnih potreb po svetlobi lahko raste tudi v spodnji plasti in s tem uporablja prostor, ki ga večina drugih drevesnih vrst ne more, plodovi pa so dragocen vir hrane za gozdne živali, predvsem za ptice.

Ostrolistni javor je po vsej Evropi priljubljeno okrasno drevo, zlasti zaradi bujnega, zgodnjepomladanskega cvetenja rumenih cvetov ter lepe rumene, oranžne ali

Cvetovi se razvijajo še pred olistanjem

Plodovi

Brsti (Foto: R. Brus)

Listi ostrolistnega javorja

rdeče jesenske barve listja. Les je trd, dobro cepljiv in precej uporaben, čeprav podobno kot pri drugih javorjih na prostem ni dolgo obstojen. Iz njega izdelujejo pohištvo, parket, zlice in druge izdelke domače obrti, glasbila, igrače in kopita za puške, uporaben je tudi v kolarstvu, strugarstvu in rezbarstvu, iz njega pridobivajo kakovostno oglje. Listje so nekoč uporabljali za krmo ovac. Drevesni sok vsebuje do 3,5 % saharoze, kar je največ med domačimi javorji.

Ostrolistni javor je tudi pomembna medovita drevesna vrsta. Skupen donos, ki ga zanj navajajo, je 100–200 kg/ha/leto. Posamezen cvet lahko skupaj proizvede od 4,13 mg (moški cvetovi) do 6,32 mg (ženski cvetovi) nektarja. Na dan cvet izloči 0,42 do 0,95 mg nektarja. Koncentracija sladkorja v nektarju je srednja, ugotovljene vrednosti so od 30 do 50 odstotkov. Nektar vsebuje precej kalija, kalcija in natrija. Po donosu nektarja velja ostrolistni javor za srednje pomembno vrsto. Cvetni prah je temno zelenorjav do rjav, proizvodnjo ocenjujejo kot srednjo do nizko, vsak cvet pa povprečno proizvede 8.000 pelodnih zmc. Tudi pri medenju ostrolistnega javorja je pomembna mane. Intenzivno proizvodnjo mane, ki v urbanem okolju in v parkovnem vrtarstvu ni zaželena lastnost ostrolistnega javorja, veliko bolj cenijo čebelarji.

Najpogostejši proizvajalec mane je vrsta *Periphyllus aceris* L., ki sesa na spodnji strani listov, poleg nje pa se pojavlja še *Periphyllus caracinus* Koch (obe Chaitophoridae). Obe vrsti sesata tudi listne peclje in cvetove. Včasih navajajo še vrsto *Drepanosiphum platanoidis* Schrank in tako kot na drugih javorjih tudi vrsto *Parthenolecanium corni* L.

Naipomembnejša uporabljena literatura:

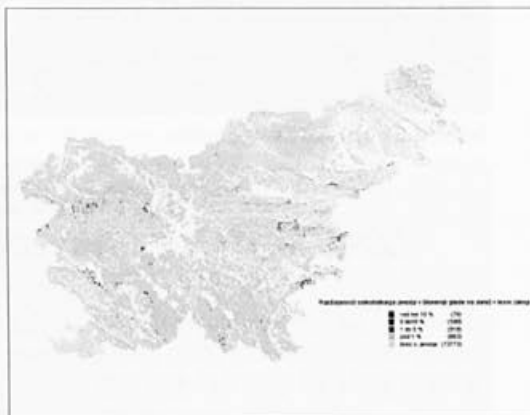
- Brus, R., 2004. Drevesne vrste na Slovenskem. Mladinska knjiga, Ljubljana, 399 s.
 Brus, R., 2005. Dendrologija za gozdarje. Univerzitetni učbenik, BF, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, 408 s.
 Crane, E., Walker, P., Day, R., 1984. Directory of important world honey sources. International Bee Research Association, London, 384 s. <http://idrinfo.idrc.ca/archive/corpdocs/061504/> (dostop 10. 10. 2006).
 Fitschen, J., 1994. Gehölzflora. Quelle & Meyer Verlag Heidelberg, Wiesbaden.
 Jure, M., Mikulič, V., 2001. Gozdno medenje in medeče lesnate rastline v gozdovih Slovenije. Gozdarski vestnik, 59, 1, s. 18–27.
 Kotar, M., Brus, R., 1999. Naše drevesne vrste. Slovenska matica, Ljubljana, 320 s.
 Roloff, A., Bärtels, A., 1996. Gehölze. Band I, Eugen Ulmer Verlag, Stuttgart, 694 s.
 Šivic, F., 1992. Pomen gozda za čebelarstvo. Bogastvo iz gozda, BF, Oddelek za gozdarstvo, s. 52–57.

Značilna razpokana skorja

Ostrolistni javor je pogosta okrasna vrsta.

Razširjenost ostrolistnega javorja v Sloveniji (vir: Podatki o gozdskih fondih Zavoda za gozdove Slovenije, 2001, karto pripravil A. Ficka)

BRŠLJAN (*Hedera helix*) – družina: bršljanovke (*Araliaceae*)

Trajče Nikoloski

Domovina – Evropa, Severna Afrika, Azija. Raste v listnatih gozdnih in sadovnjakih, v katerih se vzpenja na posušena drevesa, zelo pogost je tudi v logih, kjer se vzpenja po skalovju. Nekateri ga kot okrasno rastlino gojijo v vrtovih.

Ime – Najpogostejša ljudska imena za bršljan: beršljen, bljuš, bljušt, brstan, bršček, bršlan, bršlin, bršljan, bršljen, bršlin, brštan, obršilj, obšilj.

Opis – Zimzelena vzpenjavka z oprijemalnimi koreninami, raste tudi plazeče. Listi so temno zeleni, s svetlo mrežo žil, včasih so tudi rumenkasto ali belo pisani, rombaste oblike. Cvetovi so majhni, slabo opazni, v kobulastih sovetjih, modročrni, jagodam podobni koščičasti plodovi.

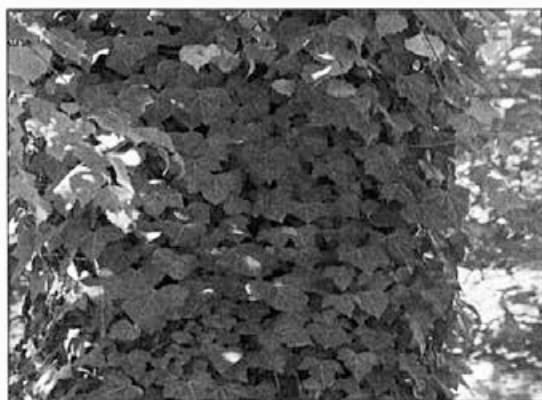
Razmnoževanje – Razmnožujejo se z listnimi potaknjenci.

Medovitost – Srednja. V tem obdobju daje bršljan čebelam nekaj medicinske in cvetnega prahu. Čebele prinesejo njegov cvetni prah še novembra in včasih ob ugodnem vremenu tudi decembra, ko cvetlic ni nikjer več.

Zanimivosti – Nekoč je veljal za zaščito pred hudobnimi duhovi in za simbol zvestobe. Posvečen je bil tudi več

božanstvom, med drugim rimskemu bogu Bakhu. Če je bil narisana nad vrati gostilne, je jamčil, da tam točijo dobro vino. Tudi pri nas so bile v zvezi z bršljanom razširjene različne vraže. Že od nekdaj so ga na cvetno nedeljo dajali v butarice. Na velikonočno nedeljo naj bi bršljanov venec, namočen v vodi in položen na glavo, človeku celo leto prinašal zdravje in veselje. Če je žena na poročno noč položila listje pod blazino tako, da mož tega ni opazil, naj bi ostala dolgo mlada in mož vedno zdrav. Kdor je na veliko noč pred sončnim vzhodom pil bistro studenčnico iz vrčka, narejenega iz bršljanovega lesa, naj bi ostal zdrav celo leto. Bršljan je torej simboliziral veselje, moč in zdravje.

Če čebele niso nabrale dovolj zimske zaloge na ajdi, resi ali drugi izdatni jesenski paši, tudi te rastline ne bodo pripomogle k zadostni zimski zalogi. Vseh medovitih rastlin je približno 1200 in nemogoče je, da bi omenili vse. Pomembne so tudi medovite rastline, ki rastejo ob gozdnih robovih in na posekah, ob vodi in močvirju, na goličavah in neplodnih prostorih, rastline, ki smo jih dobili od drugod in so jih zasadili tudi pri nas.

Bršljan, ki se vzpenja po drevesnem deblu.

Paše je dovolj za vse.

(Foto: T. N.)

KNJIGOVEZ — BOŽO VRAŽIČ

ČEBELARJEM VEŽEMO LETNIKE REVIJE SLOVENSKI ČEBELAR

Po ugodnih cenah vežemo letnike revije Slovenski čebelar v trdo vezavo. Lahko jih prinesete ali pošljete po pošti na naslov: **Knjigovoznica Vražič, Celovška cesta 172, 1000 Ljubljana**. Naši prostori so na dvorišču za restavracijo Mc Donalds, poleg garaž mestnega avtobusa. Za dodatne informacije, prosimo pokličete na **tel.: 01 519 57 14 ali GSM 041 604 189**.

POPRAVEK: v zadnji številki na strani 293 v peti vrstici v levem stolpcu, manjka za piko beseda ZADNJE.

Uredništvo

